

EA

A FELSŐMOCSONLADI
HONISMERETI SZAKKÖR
pályázata

Jelnyári Szabolcs, Samuó Háyai
1979.

A felsőmocsoládi honismereti szakkör pályázata a múzeum által kiírt jeles-napi szokások és annak tárgyai c. pályázatára.

A szakkör az uttorócsapatban végzi munkáját. Tagjai az elmúlt évben jórészt kieserőlődtek, megfiatalodtak. 21 szakköri tag van.

Vezetőnk Orbán Gézáné tanító néni. Ifi vezetőnk Zsobrák Erika és Márkus Ildikó középiskolai tanulók. Művészeti szaktanácsadónk Kőszegi Károlyné tanárnő.

A beküldött tárgyak a következők:

Alma: A lányok ujév reggelén piros almát tettek a mosdóvizükbe, hogy szép piros legyen az orcájuk, és egész évben egészségesek legyenek.

Bab: Új évkor fánkot sütöttek, babot vagy lencsét főstek, hogy végtelen legyen a szerencse egész évben, mert ezek mind kerek ételek.

Kard és kirugható csillag.

Jamár 6. Vízkereszt napján három személy járt házról-házra, a három király Gáspár, Menyhért, Boldizsár ezek a napkeleti bölcseket személyesítették meg.

Kettő kardot vitt egy pedig a csillagot. A csillag ugynevezett kirugható csillag volt. Szükség esetén még a harapós kutyákat is megijesztették vele. Házról-házra jártak közben a következő énekekkel köszöntötték a háziakat. Az így összegyűlt pénzt farsangkor elmulatták.

Három királyok napján
Országunk egy istápján
Dicsérjük énekekkel
Vigadosó versekkel
Szép jelen, szép csillag,
Szép napon támad.

Kérjük szép szülanyát,
Kérje értünk szép fiát,
Hogy békességbe tartson
Ellenségünk ne ártson
Szép jelen, szép csillag
Szép napon támad.

Barka ág:

Balázs napkor szedett és megszentelt barkával gyógyították a torokfájást. Egy szemet megetettek a beteggel és az levitte a betegséget.

Fakanál:

Főzésein kívül is használták. Hushagyó kedden a gyerekek jártak maszkálni. Ilyenkor a fiúk lányoknak, a lányok fiuknak ültöztek fel. Harisnyaszárból volt az álarc. Egy vesszőből font kosarat vittek a karjukon, a kezükbe egy fakanál volt. A vékába tették amit kaptak. Ahol nagyon kíváncsiak voltak a háziak, hogy kit takar a maskara, azt a főzőkanállal oda-oda ütve hesszegették el maguktól. Meg a kutyákat is fejbe kólintották, mert ilyenkor a kutyák is összecsesdültek és ugatták a maszkázókat.

Lakodalmakban éjfél után a gazdaasszonyok szedték a kásapénzt. Egy asszonynak betekerték a kezét fehér abrosszal és elmesélte, hogy leforrázta a karját, segítsék egy kis adománnyal. Neki is fakanál volt a kezébe. Aki keveset tett a tányérba annak elütötte a kezét, aki nem akart adni, annak meg a hátára szózott egyet.

Ha a járnai tudó kisgyermek éjjel bepislilt, annak az édesanyja egy fakanalat nyomott a markába és átküldte a szomszédba sóért. Ott aztán már tudták, hogy mi ujság van. Jól elfenekelték, hogy többet ne pisiljen be.

Himes tojások:

Hugvét hétfőn járták a komák a házakat. Vítették a keresztgyerekeknek a himes tojást. Ma már a himes tojáson kívül szép értékes ajándé-

kokat is visznek.

A tojással a gyerekek a következőket játszották: A tojás ütés
egy történt, hogy a földre félig beássák a tojást és egy bottal
megfelelő távolságból megpróbálják kiütni a tojást. Akinek siker-
ül azé a tojás, sikertelen dobás esetén öneki kell betenni egy
tojást.

Kókányulás:

A tojást marokra kell fogni és a végével kell ütni, amelyik gye-
rek a légszák felől akar ütni azé könnyebben betörik.

A pénz dobálás:

Szintén félig a földre ássák a tojást, vonallal kijelölt távolság-
ból dobálnak a tojásba nehezebb pénst. Régen krajcárt, a pöngős
világba likas huszfillérest, most pedig két forintost. Akinek a
pénze nem talál bele az ott marad, akié bele talál azé a tojás is
és a többi pénz is.

Ezeket a játékokat astán rendszerint az eltört tojások elfogyasz-
tása követte.

Husvét utáni vasárnap a mátkázó vasárnap, vagy komatál küldés,
kishusvétnak is szokták nevezni.

Ilyenkor küldik a koma-tálat. Egy kisebb növendék leányka vitte.
Érdekes az ha ezek a kiskomák legközelebb találkoznak, akkor ko-
maságot fogadnak egymásnak a következőképpen, kezet fognak, szembe
állnak egymással.

Koma koma komállunk

hétig, holtig, kiskarácsony napjáig.

Egymás apját meg nem unjuk,
egymás apját sose szidjuk,
egymás haját meg nem huzzuk.

Koma, koma komállunk.

Eszteendőig komállunk.

Szász ürdög fajzat hússon a pokol mélységes fenekére,
ha ezt meg nem tartom.

Koma, koma ..... stb.

Addig innen el ne tudjunk menni,
Ha nem így lesz.

Szász hosszú kígyó tekeredjen a nyakunkra
ha ezt be nem tartjuk.

Koma, koma ..... stb.

Ha jók leszünk komák leszünk,
Rosszak leszünk kutyák leszünk.

Szem ágat vettünk,
Abba ketten feketünk,
Koma, koma ..... stb.

Mától fogva kiskomák vagyunk.

Ha az isten éltet erőben, egészségben bennünket,
nagy korunkban keresztkoma is lehet belőlünk.

Csillag:

November 30-án van András nap. A lányok ezen a napon sokágu csillagot készítenek, a csillagra neveket írnak. Este lefekvéskor a párnát 77-szer megforgatják. A forgatás ideje alatt tilos hangot hallani és hangot adni, mert akkor a forgatást elülről kell kezdeni. A forgatás után a csillag ágát be kell tűrni, ezt csak reggel szabad megnézni, hogy a betűrt ágon milyen név van. Olyan nevű lesz a férje.

Luca cédula:

Luca napján 13 cédulára fiu neveket írtak fel, mindennap bedobtak egyet a kályhába, amelyik megmaradt olyan nevű lett a férjük. Szoktak üresen hagyni akkor ha az maradt meg, akkor vénlány maradt az illető.

Hagyma:

Luca-napkor hagymakalendáriumot készítettek, és így következtek az időjárásra. 12 hagymát kettő vágta és kitették az ablakba, egymás mellé. Karácsonyig kint hagyták, amelyik nedves lett, abban a hónapban sok eső lett.

Karácsonyi abrosz:

Ebből az abroszból vetették a búzát, akkor lett jó termés.

A karácsonykor eltett mézszel a torokfájást és derék nyílalást gyógyították.

Korbács:

Aprószentek napján a korbácsolás járta. Gyerekek, legények, füzvesszöből készült korbácosok járták a falut. A házakhoz érve a lányokat, asszonyokat ütögetve ezt mondták:

Frisz légy, jó légy
Egészséges légy, keléses ne légy!
Ha főnek künnek, lenek mönny,
Ha lenek künnek, főnek mönny!
Ha borér künnek, vizér könny,
Ha vizér künnek, borér könny!
Jó sütő, főző légy!

Ilyenkor aztán jól megverték a lányokat a legények. De ahova nem ment legény korbácsolni, az a lány szégyelhetette magát.

Láncoz bot, köcsög dudu:

Luca naptól karácsonyig jártak a betlehemesök és a regülők. Éneket, regülésüket láncoz bottal kísérték. Ezzel verték a taktust. Ilyen kísérő zene számszám volt a köcsög dudu is.

Egy betlehemes ének, amit Kirsch Lajos bácsi szokott énekelni, így szól:

Mennyországba jer pajtás
Ottan léssen jó tartás.
Sok bor mint a tenger,
Ihatik az ember.
Egyik angyal furuglál,
Másik angyal táncot jár
Erre minden pásztor ugrál.

Pásztor társaim,
Vig kedvi barátaim
Álmodokból serkenjetelek
Vigak legyetek!
Ugy, ugy induljunk
Lelkes nótákat fujjunk
Vigan táncoljunk.

Bor:

Falusi ember buját, örömét borba fojtotta. Lakodalomba, névnapkor mindig a kocingatás járta. Egy kis versike a borról:

Ez ám az elme bódító,
Asszony szomorító,
Ruha rongyosító,
Legényeket, embereket megszégyenítő.
Hanem te bor velem nem jót cselekedtél
Leányok, asszonyok előtt megszégyenítettél
Sárba meghempergettél.
Hanem tudod-e mi a katona regula?
Egy-kettő-három, mars az áristomba!

Mák:

Karácsony éjjelén az éjféλι misén a lucaszéket mákkal szórták körül, így nem érthetnek a legényeknek a bossorkányok. Mikor vége van a misének a lányok egy marok mákot szórtak az oltárra, hogy számtalan sok kérőjük legyen. A karácsonyi mákos kalácsból mindenkinek kell enni, hogy összetartó legyen a család. Amikor az éjféλι miséről mennek haza azok a legények, akik lucaszékéről megnézték a

boszorkányokat mákot szórnak el, hogy a boszorkányok ne érhék utol őket és ne tudjanak ártani.

Jegykendő:

Ezt egy kis ecsenyi szakkörös hozta. Eredeti régi kendő. A jegyváltáskor ilyen kendőt ajándékozott a menyasszony a vőlegénynek. Ez volt kitűzve esküvőkor a mellényére is.

Pénz:

Sokféle alkalomkor adtak pénzt. Köszöntéskor, újév, névnap, karácsony, stb. Nagyon régi szokás, hogy a halottaknak a koporsóba tesznek pénzt, vagy a zsebébe, vagy bele a koporsóba. Az élő ezzel a pénzzel váltja meg a halottól a vagyonát. A halottnak meg a túlvilágon a mennyország kapujában kell fizetni.

Felsőmocsolád, 1979. április 11.

Honismereti szakkör.

